

THEMATISCHE ANALYSE

Opleidingsbeoordelingen in Vlaanderen (2020-2023)

Brussel - november 2023

Inhoudstafel

Inleiding	2
Situering	2
Werking VLUHR KZ	3
De beoordelingsrapporten	4
Thematische analyse	5
Flexibiliteit binnen de beoordelingsprocedure	5
Impact COVID-19	5
Samenstelling van de panels	6
Eigenheid van de opleidingen	7
Acht kwaliteitskenmerken.....	10
Conclusie	13

Inleiding

VLUHR KZ hanteert vanaf januari 2020 een handleiding voor opleidingsbeoordelingen conform de in 2019 aangepaste regelgeving. Binnen deze context koos VLUHR KZ om een thematische analyse te maken van de rapporten van opleidingsbeoordelingen die ze uitvoerde in het huidige kwaliteitszorgstelsel in Vlaanderen. In totaal gaat dit over zeven beoordelingsrapporten die gepubliceerd werden tussen mei 2021 en mei 2023. VLUHR KZ tracht met deze analyse twee brede onderzoeksvragen te beantwoorden:

1. Op welke manier wordt de VLUHR KZ-handleiding voor opleidingsbeoordelingen (2020) in praktijk gebracht? Hoe worden de methoden en werkwijzen zoals beschreven in de handleiding toegepast op de context van een specifieke opleiding? Welke evidentie bieden de rapporten van de beoordelingsgrond die de basis vormt van het holistisch eindoordeel?
2. Kunnen er gemeenschappelijke elementen ontwaard worden in de beoordelingsrapporten? Zijn er bepaalde goede praktijken en/of werkpunten die de verschillende opleidingen en instellingen met elkaar verbinden?

Op basis van deze analyse wil VLUHR KZ niet alleen haar interne kwaliteitszorg aansterken, maar ook kennis en dieper inzicht verwerven over het Vlaamse onderwijslandschap waarbinnen ze haar activiteiten uitvoert.

Er werden zowel kwalitatieve als kwantitatieve data verzameld voor het uitvoeren van deze analyse. Eerst werden de zeven beoordelingsrapporten grondig inhoudelijk geanalyseerd en werden ook de aanbevelingen en werkpunten aan het einde van elk rapport vergeleken. Vervolgens werd administratieve informatie verzameld over de opleidingen en instellingen in kwestie, alsook over de panels van de beoordelingen. Deze gegevens werden gekwantificeerd in tabellen. Tot slot werd er gekeken naar evidenties van de beoordelingsgrond in de rapporten door per paragraaf te turven welke kenmerken worden vermeld door het panel. Ook deze informatie werd in tabellen gezet en verwerkt.

Dit rapport voorziet vooreerst een situering van deze thematische analyse, waarbinnen meer informatie wordt gegeven over de context van het Vlaamse kwaliteitszorgstelsel en de manier waarop VLUHR KZ hierbinnen opleidingsbeoordelingen uitvoert. Vervolgens wordt er gekeken naar de beoordelingsrapporten die de voornaamste bron van informatie vormen. Voor de analyse zelf wordt er achtereenvolgend gekeken naar de kenmerken van de beoordelingen (met aandacht voor de omstandigheden tijdens de pandemie), de panelleden en de opleidingen. Tot slot wordt de focus gericht op de beoordelingsgrond en hoe deze aan bod komt in de beoordelingsrapporten.

Situering

Vanaf 1 september 2019 is in het Vlaams hoger onderwijs een nieuw kwaliteitszorgstelsel in voege, wat eveneens leidde tot een aanpassing van het accreditatiekader voor opleidingen van instellingen die niet onderhevig zijn aan een instellingsreview.¹

¹ Concreet gaat dit over geregistreerde instellingen, instellingen van openbaar nut voor postinitieel onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke dienstverlening, alsook de erkende faculteiten der protestantse godgeleerdheid.

Dit kwaliteitszorgstelsel focust op de kwaliteit van de individuele opleiding, die moet aantonen te voldoen aan acht kwaliteitskenmerken. Deze kenmerken vinden op hun beurt aansluiting bij de *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG, 2015)*².

Het nieuwe accreditatiekader stipuleert dat instellingen die niet onderhevig zijn aan instellingsreview, net zoals in het verleden, beroep moeten doen op een extern evaluatieorgaan voor de beoordeling van hun opleidingen. Het evaluatieorgaan stelt dan een onafhankelijke, gezaghebbend en deskundig panel samen dat de opleiding bezoekt en zijn bevindingen, overwegingen en aanbevelingen formuleert in een beoordelingsrapport. Dat rapport vormt vervolgens de basis van de accreditatie door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO).³

Opleidingen moeten een keer per zes jaar worden beoordeeld en geaccrediteerd.⁴ Aangezien de instellingen in kwestie meestal een klein aantal opleidingen aanbieden, is de frequentie waarmee ze in contact komen met externe opleidingsbeoordelingen eerder beperkt.

Werking VLUHR KZ

VLUHR KZ, het onafhankelijk kwaliteitszorgagentschap van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, voert ook binnen het nieuwe kwaliteitszorgstelsel opleidingsbeoordelingen uit. Ze ontwikkelde een handleiding die de methoden en werkwijzen voor de uitvoering van opleidingsbeoordelingen beschrijft.⁵ De handleiding bevat de beoordelingsgrond van de acht kwaliteitskenmerken, een transparante procedure voor de selectie van panelleden, een gestandaardiseerde training voor panelleden, een vernieuwde vorm van locatiebezoek ter plaatse en een heldere rapportering met navolgbare en inzichtelijke onderbouwing.

De VLUHR KZ-handleiding voor opleidingsbeoordelingen geeft zowel de instellingen en opleidingen als de panelleden de nodige sturing en houvast. Ze legt het minimale kader vast waaraan moet worden voldaan en laat ruimte voor een flexibele aanpak. Een medewerker van VLUHR KZ treedt op als zowel projectbegeleider als secretaris van de opleidingsbeoordeling. Zij zien toe op de correcte en kwalitatieve implementatie van de handleiding, rekening houdende met het individuele karakter van de opleiding(en) in kwestie. Zij fungeren tevens als aanspreekpunt voor alle partijen en coördineren de volledige procedure, vanaf de eerste opstartvergadering tot en met de follow-up. Als laatste stap in het proces wordt het rapport voorgelegd aan het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR, die een laatste kwaliteitscontrole uitvoert en nagaat of het beoordelingsrapport conform de handleiding werd opgemaakt.

² De ESG staan gepubliceerd op de website van The European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA): <https://www.enqa.eu/esg-standards-and-guidelines-for-quality-assurance-in-the-european-higher-education-area/>.

³ VLUHR KZ publiceerde recent een artikel over de evolutie van kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijslandschap en het systeem van opleidingsbeoordelingen: <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/files/Docs/Opleidingsbeoordelingen-in-Vlaanderen.pdf>.

⁴ Tot 2019 was dit eens om de acht jaar.

⁵ De VLUHR KZ-handleiding voor opleidingsbeoordelingen kan worden geraadpleegd op de website van VLUHR KZ: <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/files/Handleiding-opleidingsbeoordeling.pdf>.

De beoordelingsrapporten

Op 1 januari 2020 trad de nieuwe VLUHR KZ-handleiding voor opleidingsbeoordelingen in werking. De eerste opleidingsbeoordelingen binnen dit nieuwe kwaliteitszorgstelsel in Vlaanderen werden in 2020 zelf opgestart en eindigden met de publicatie van het rapport in mei 2021. Sindsdien voerde VLUHR KZ in totaal zeven dergelijke opleidingsbeoordelingen uit, zoals te zien in tabel 1.

Rapport	Publicatie	Instelling	Opleiding(en)
Fluid Dynamics	12 mei 2021	von Karman Instituut voor Stromingsdynamica	Research Master in Fluid Dynamics
Vesalius College	20 mei 2021	Vesalius College	Master of Arts in Diplomacy and Global Governance Master of Arts in Global Security and Strategy
Enterprise Architecture	12 mei 2022	Inno.com	Master of Science in Enterprise Architecture
Drama	16 december 2022	Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen	Bachelor of Arts in het drama Master of Arts in het drama
Vesalius College	12 mei 2023	Vesalius College	Bachelor of Arts in Global Business and Entrepreneurship Bachelor of Arts in International Affairs
Protestantse theologie en religiestudies - FPTR	15 mei 2023	Faculteit voor Protestantse Theologie en Religiestudies	Bachelor of Arts in de Protestantse Theologie en Religiestudies Master of Arts in de Protestantse Theologie en Religiestudies
Theologie en religiewetenschappen - ETF Leuven	22 mei 2023	Evangelische Theologische Faculteit Heverlee	Bachelor of Arts in de theologie en de religiewetenschappen Master of Arts in de theologie en de religiewetenschappen

Tabel 1. Overzicht van opleidingsbeoordelingen uitgevoerd binnen het nieuwe kwaliteitszorgstelsel (2020-2023).

De zeven rapporten die het onderwerp vormen van deze analyse behandelen een totaal van twaalf opleidingen aan zes verschillende instellingen van hoger onderwijs. Met uitzondering van de bachelor- en masteropleiding in het drama van Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, gaat het over opleidingsbeoordelingen aan instellingen die niet onderhevig zijn aan het systeem van de instellingsreview. Op één na kregen alle opleidingen in kwestie een positief eindoordeel van de externe panels. Eén opleiding kreeg een positief advies onder voorwaarden.

Thematische analyse

Flexibiliteit binnen de beoordelingsprocedure

In de handleiding wordt er aangegeven dat er ruimte wordt gemaakt voor de eigenheid van een opleiding binnen de procedures van VLUHR KZ. Deze flexibiliteit uit zich onder andere in de **taal** waarin de opleidingsbeoordeling plaatsvindt. Doorgaans is deze in de taal van het gegeven onderwijs, maar hiervan kan uiteraard worden afgeweken om bijvoorbeeld te komen tot een internationaal panel waar de voertaal Engels is. Van de zeven rapporten in kwestie werden er drie in het Nederlands en vier in het Engels geschreven, in lijn met de taal waarin de betrokken opleidingen worden ingericht.

Een ander vlak waarop de voornoemde flexibiliteit zich uit is bij de **zelfevaluatie en rapportering**. Bij de ene instelling is het wenselijk om per te beoordelen opleiding een afzonderlijke zelfevaluatie te schrijven, terwijl het bij een andere instelling opportuun kan zijn slechts één zelfevaluatierapport te schrijven omwille van het gelijkaardige karakter van de opleidingen in kwestie. Hetzelfde geldt voor de organisatie van het locatiebezoek, waar gesprekken met vertegenwoordigers van verschillende opleidingen desgevallend afzonderlijk worden georganiseerd of worden gebundeld. Er wordt steeds op toegezien dat, ook bij een clustering van opleidingen, het panel voldoende informatie krijgt om een gedegen en onderbouwd oordeel te vormen over elke individuele opleiding.

Het overzicht in tabel 1 toont dat vijf van de zeven beoordelingsrapporten **meerdere opleidingen** behandelen. De zelfevaluatierapporten werden op dezelfde manier gebundeld: elke instelling diende een rapport in voor de te beoordelen opleiding(en). Voor de opleidingen van Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, de Faculteit voor Protestantse Theologie en Religiestudies en de Evangelische Theologische Faculteit werden de opleidingen gebundeld gezien het een telkens een initiële bachelor en aansluitende masteropleiding betreft. De rapporten voor de opleidingen van het Vesalius College worden gebundeld omdat de instelling en opleidingen aangaven dat er telkens een groot gemeenschappelijk luik is, gezien de kleinschaligheid van Vesalius College als instelling.

Impact COVID-19

Als men kijkt naar het hoger onderwijslandschap in de periode van 2020 tot nu, dan kan de impact van COVID-19 niet worden genegeerd. Deze invloed was ook voelbaar in de externe kwaliteitsborging van opleidingen. Gezien de maatregelen in voege in het voorjaar van 2020, zag VLUHR KZ zich genooddaakt om haar handleiding aan te passen om de kwaliteit en het goede verloop van opleidingsbeoordelingen te waarborgen. De aangepaste handleiding stipuleert:

In het kader van een opleidingsbeoordeling georganiseerd door VLUHR KZ gaat een onafhankelijk en deskundig panel in gesprek met de opleiding en haar stakeholders. Normaal vinden de gesprekken plaats tijdens een locatiebezoek, op de campus van de opleiding. Indien een locatiebezoek niet mogelijk is omwille van de maatregelen die overheden en/of instellingen nemen in het kader van COVID-19, kan het locatiebezoek vervangen worden door een online bezoek, waar het panel ter beoordeling van de opleiding in gesprek gaat met de opleiding en haar stakeholders. Ook een combinatie van een locatiebezoek en online gesprekken is mogelijk.

De eerste twee beoordelingen binnen het nieuwe systeem in het voorjaar van 2021 vonden volledig online plaats. Sinds september 2021 vinden activiteiten binnen de beoordelingsprocedures in de regel terug fysiek plaats, met uitzondering van de training voor panelleden. Deze training van een halve dag wordt nog online aangeboden wanneer er meerdere internationale experts in het panel zitten, gezien

de praktijk tijdens de pandemie heeft uitgewezen dat de kwaliteit en interactiviteit van de training behouden blijft binnen het online format.

Ook de beoordelingsrapporten geven een weerslag van de gewijzigde omstandigheden tijdens de coronaperiode.⁶ In vrijwel alle rapporten komt dit onderwerp in de positieve zin aan bod, waarbij het bevoegde panel opmerkt dat de opleidingen goed zijn omgegaan met de uitdagingen die de pandemie met zich meebracht en erin slaagden de kwaliteit van hun onderwijs niet alleen te vrijwaren, maar vaak ook te verbeteren door het succesvol inzetten van de (technologische) inzichten en ervaringen van tijdens de epidemie. Enkele panels verwijzen naar het risico dat het verplaatsen van alle leeractiviteiten naar de online omgeving inhoudt voor het leertraject en de begeleiding van studenten. De input van de panels betreft slechts enkele vaststellingen per rapport. De impact van de pandemie op het verloop van beoordelingen en de inhoud van rapporten lijkt, alles bij elkaar genomen, beperkt.

Samenstelling van de panels

De VLUHR KZ handleiding voor opleidingsbeoordelingen stelt, naast de onafhankelijkheidsvereisten, het volgende inzake de criteria voor samenstelling van een panel:

De in het panel aanwezige deskundigheid moet in haar geheel het ganse veld van de opleiding overzien, inzicht hebben in de nationale én internationale ontwikkelingen van het vakgebied en het werkveld, aandacht hebben voor de onderwijskundige vormgeving van de opleiding en voldoende inzicht hebben in de structuur van het hoger onderwijs.

In elk panel is een combinatie van de volgende **deskundigheden** aanwezig: vak-, werkveld-, onderwijs-, student-, evaluatie- en internationale deskundigheid. Het Bestuurscomité Kwaliteitszorg waarborgt dat alle deskundigheden aanwezig zijn in elk panel, door hier een finale check op door te voeren alvorens een panelsamenstelling te bekrachtigen. Bij VLUHR KZ bestaan panels uit minimaal vier leden, waarvan een voorzitter en (minstens) een student. Voor de opleidingsbeoordelingen in kwestie werden in totaal 28 panelleden aangesteld. Zoals te zien in tabel 2, resulteert dit in exact vier experts per beoordeling.

Rapport	M	V	X	VLA	NLD	DEU	GBR	AUT	CHE	ITA	LUX
Fluid Dynamics (2021)	4			1	2				1		
Vesalius College (2021)	2	2		2			1	1			
Enterprise Architecture (2022)	2	2		3							1
Drama (2022)	2	1	1	3	1						
Vesalius College (2023)	2	2		2			1			1	
FPTR (2023)	2	2		2	2						
ETF Leuven (2023)	1	3		1	1	2					
	15	12	1	14	6	2	2	1	1	1	1
	54%	43%	4%	50%	21%	7%	7%	4%	4%	4%	4%

Tabel 2. Overzicht van panelleden per opleidingsbeoordeling, met info over gender en land van tewerkstelling.

Tabel 2 bevat tevens de informatie inzake het land van tewerkstelling van de panels, die een gelijkmatige verdeling aantoont tussen **nationale en internationale** panelleden. De helft van alle

⁶ In elk rapport zijn er minstens enkele verwijzingen naar de impact van COVID-19 op de opleiding(en) in kwestie, met uitzondering van het meest recente rapport 'Theologie en religiewetenschappen - ETF Leuven' van mei 2023.

experts werkte of studeerde in Vlaanderen op het moment van beoordeling. De andere helft had een betrekking in bedrijven of instellingen van hoger onderwijs in het buitenland, waarvan de meesten in Nederland (20%), Duitsland (7%) en Groot-Brittannië (7%). Bij de opleidingsbeoordelingen in kwestie werden geen experts betrokken met een tewerkstelling buiten Europa.⁷ Uit de praktijk blijkt dat dit veelal budgettair geïnspireerd is. Opleidingen staan in voor de selectie van kandidaat-panelleden. Panelleden van buiten Europa hebben doorgaans hogere reis- en verblijfskosten, die ten laste komen van de te beoordelen opleidingen. Een andere verklaring is dat de meeste academische netwerken van instellingen zich binnen Europa bevinden.

Een aansluitend element dat in acht wordt genomen bij de samenstelling van panels is **taalvaardigheid**. De VLUHR KZ handleiding voor opleidingsbeoordelingen stelt hierover het volgende:

Ieder panellid beschikt over een actieve kennis van de taal waarin de beoordeling wordt uitgevoerd.

Talenkennis wordt voornamelijk bepaald op basis van het curriculum vitae van kandidaat-panelleden. Een analyse hiervan toont dat meer dan 70% van alle panelleden Nederlands spreekt. In Vlaanderen blijft dit een belangrijk element, omdat panels anders onvoldoende toegang hebben tot allerlei onderwijsgerelateerde informatie (zoals cursusmateriaal, eindwerken, etc.), maar ook de beschikbaar gestelde bestuurlijke documenten (zoals onderwijs- en examenreglementen, verslagen van kwaliteits- en onderwijscommissies, etc.). Zonder deze informatie is een panel onmogelijk in staat tot het vormen van een volledig en gefundeerd oordeel over de kwaliteit van een opleiding. Het bovenstaande cijfer toont aan dat er binnen VLUHR KZ voldoende rekening wordt gehouden met talenkennis.

De VLUHR KZ handleiding bevat geen expliciete criteria omtrent **genderdiversiteit**, maar stelt wel dat panels “zo evenwichtig mogelijk samengesteld [moeten worden] om diverse perspectieven te incorporeren”. In de praktijk is er evenwel een evenwichtige verdeling tussen genders van panelleden, zoals aangetoond wordt in tabel 2. Een element dat hierin meespeelt is dat heel wat opleidingen en instellingen, wanneer zij concrete experts voorstellen voor de panels, reeds rekening houden met genderdiversiteit. Daarnaast blijkt uit de verslagen van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van VLUHR dat zij dit aspect in rekening nemen bij de bekrachtiging van de samenstelling van panels. Zo leest een vergaderverslag van 23 oktober 2020:

Het Bestuurscomité keurt de voordracht van de panels [...] goed, maar vraagt waakzaamheid over het genderevenwicht in de uiteindelijke samenstelling.

Hiermee zet het Bestuurscomité Kwaliteitszorg succesvol de toon voor de algemene werking van VLUHR KZ, zo blijkt uit de cijfers. Ter aanvulling op tabel 2, waarin de genderverdeling onder voorzitter van panels niet expliciet wordt aangegeven, kan nog worden vermeld dat zes van de zeven panelvoorzitters mannen zijn.

Eigenheid van de opleidingen

Een beoordeling van een opleiding aan een instelling die niet onderhevig is aan een instellingsreview kent een aantal bijzonderheden die anders zijn dan bij een opleidingsbeoordeling aan een universiteit of hogeschool.⁸

⁷ Sommige panelleden hebben echter wel een niet-Europese nationaliteit.

⁸ Dit segment is niet van toepassing op het rapport ‘Drama’ van de gelijknamige opleiding aan Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, aangezien het toespitst op de unieke eigenschappen van opleidingen aan geregistreerde instellingen.

Ten eerste focussen de opleidingen en instellingen in kwestie zich altijd op een **specifiek domein of niche**. Deze uniciteit kent haar oorsprong in de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen in 2003.⁹ Dit decreet maakt het mogelijk voor (bestaande) nichespelers in het Vlaamse hoger onderwijs om, mits registratie, een bachelor of master aan te bieden. Op deze manier kunnen aanbieders uit het binnen- en buitenland niet gesubsidieerde opleidingen inrichten en zo hun specifieke expertise inbrengen in de Vlaamse onderwijsruimte, zonder dat de overheid dit moet financieren of de aanwezigheid van deze expertise een druk legt op de hogescholen en universiteiten. De praktijk toont aan dat dit systeem heeft gewerkt, aangezien de meeste van deze instellingen opleidingen aanbieden die uniek zijn in Vlaanderen en vaak zelfs wereldwijd. De beoordelingsrapporten van de opleidingen reflecteren dit element van uniciteit dan ook veelal.

Ten tweede is de **schaalgrootte** van deze instellingen beduidend kleiner. Instellingen die niet onderhevig zijn aan de instellingsreview bieden doorgaans een of twee opleidingen aan. Slechts een derde organiseert vijf of meer geaccrediteerde opleidingen.¹⁰ Niet alleen hebben de instellingen een kleiner opleidingsaanbod dan hogescholen en universiteiten, maar doorgaans trekt de kleine schaal zich ook door in de studentenpopulatie, het docentenkorps en de administratieve en onderwijskundige ondersteuning van de opleidingen. Tabel 3 geeft weer hoeveel geaccrediteerde opleidingen worden ingericht in het academiejaar 2023-2024 door de instellingen die het onderwerp zijn van deze analyse.

Naam instelling	Type instelling ¹¹	Opleidingen
Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen	Hogeschool	68 geaccrediteerde opleidingen (inclusief graduat)
Evangelische Theologische Faculteit Heverlee	Andere ambtshalve geregistreerde instelling	3 geaccrediteerde opleidingen
Faculteit voor Protestantse Theologie en Religiestudies	Andere ambtshalve geregistreerde instelling	2 geaccrediteerde opleidingen
Inno.com	Niet-ambtshalve geregistreerde instelling	1 geaccrediteerde opleiding
Vesalius College	Niet-ambtshalve geregistreerde instelling	5 geaccrediteerde opleidingen
von Karman Instituut voor Stromingsdynamica	Niet-ambtshalve geregistreerde instelling	1 geaccrediteerde opleiding

Tabel 3. De instellingen, hun type van erkenning en het aantal geaccrediteerde opleidingen die ze aanbieden in het academiejaar 2023-2024.

⁹ Deze hervormingen werden uitgetekend in het structuurdecreet van 4 april 2003, dat gepubliceerd staat op de website van de Vlaamse overheid: <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13425>.

¹⁰ De Antwerp Management School (AMS) is op het moment van schrijven de geregistreerde instelling – hogescholen en universiteiten buiten beschouwing gelaten – met het grootste aantal opleidingen. Zij bieden in het academiejaar 2023-2024 in totaal negen masterprogramma's aan.

¹¹ Meer informatie over de verschillende typen instellingen voor hoger onderwijs is raadpleegbaar op de website van de Vlaamse overheid: <https://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs-het-hoger-onderwijs#instellingen-hoger-onderwijs>.

Technisch gezien zijn hogescholen en universiteiten ook (ambtshalve) geregistreerde instellingen, vastgelegd per decreet. Op deze webpagina worden hogescholen en universiteiten echter apart genoemd: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-en-administraties/hoger-onderwijs/contactinfo-hoger-onderwijs/instellingen-en-organisaties>.

In deze thematische analyse wordt deze laatste manier van refereren overgenomen. 'Geregistreerde instellingen' wordt gehanteerd als verzamelbegrip voor alle 'andere' ambtshalve geregistreerde instellingen en niet-ambtshalve geregistreerde instellingen, waar hogescholen en universiteiten worden gecategoriseerd als aparte typen.

Dit overzicht bevestigt meteen ook dat er een wezenlijk verschil is tussen de schaalgrootte waarbinnen hogescholen zoals Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen opereren, ten opzichte van geregistreerde instellingen met maar één of enkele opleidingen.

Uit een inhoudelijke lezing van de verschillende rapporten blijkt dat deze kleine schaalgrootte verschillende **voordelen** kan bieden voor opleidingen. De beoordelingsrapporten en ingesloten overzichten met goede praktijken vermelden de volgende punten:

- De kleinschaligheid accommodeert veel persoonlijk en vaak informeel contact tussen het onderwijzend personeel en de studenten. Dit zorgt voor een open en activerende onderwijsleeromgeving waarin vragen en problemen gemakkelijk kunnen worden aangepakt.
- Kleine klasgroepen geven ruimte voor interactie tijdens de lessen en accommoderen het gebruik van activerende didactische werkvormen, zoals groepswork en presentaties. In sommige opleidingen maken docenten gebruik van de kleinschaligheid om de werkervaring van studenten een plaats te geven binnen het curriculum en dit te gebruiken als input voor discussies, reflectie, opdrachten, etc.
- Verschillende opleidingen en instellingen bieden studenten een flexibel en geïndividualiseerd traject aan. Gezien het kleine aantal aanmeldingen kunnen zij ook werken met een robuuste intakeprocedure, wat ervoor zorgt dat de instroom goed wordt geselecteerd en begeleid.
- Doorgaans wordt het onderwijzend personeel (al dan niet inclusief de programmadirecteur) ingezet als studieloopbaanbegeleider. Hierdoor beschikken studenten over een uitgebreide begeleiding op maat, zowel vakinhoudelijk als voor hun studietraject.
- Middels het gebruik van gastdocenten, vaak uit het professionele werkveld, zorgen de opleidingen voor een sterke inhoudelijke verrijking van de programma's. Deze manier van werken bevordert tevens de band tussen de opleiding en het werkveld door interpersoonlijke en (voornamelijk) informele contacten.

Deze sterktes van de kleinschaligheid gaan doorgaans hand in hand met specifieke **uitdagingen** waarmee deze opleidingen en instellingen worden geconfronteerd. De rapporten maken melding van de volgende aanbevelingen en werkpunten:

- De dagelijkse werking van kleine opleidingen en instellingen verloopt doorgaans informeel en ad hoc. De rapporten vermelden dit onder andere in context van het opleidingsmanagement, curriculumontwikkeling, toetsingsbeleid, informatiedeling en de kwaliteitszorgprocedures. In de praktijk blijkt dit niet altijd een acuut probleem. Evenwel betekent dit dat de goede werking en kwaliteit van een opleiding in sterke mate afhankelijk is van de inzet van individuen, wat een bepaald risico met zich meebrengt voor de continuïteit. In vrijwel alle rapporten wordt het advies gegeven om deze processen, waar en indien nodig, te formaliseren.
- Gezien de meeste opleidingen verzorgd worden door een beperkt aantal vast aangestelde docenten, kampen zij vaak met een hoge werklast. Het vaste personeel wordt binnen verschillende instellingen aangevuld met een (soms aanzienlijk) aantal deeltijdse gastdocenten. Deze praktijk is, zoals hierboven reeds aangegeven, verrijkend voor de opleidingen in kwestie, maar kan tevens druk zetten op de algemene werking van de opleidingen en de samenhang van het curriculum.
- Sommige instellingen beschikken over een beperkte administratieve en onderwijskundige ondersteuning. Dit heeft niet alleen een impact op de dagelijkse werking van de opleidingen,

maar ook op de professionalisering van het onderwijzend personeel. In verschillende rapporten wordt een aandachtspunt geformuleerd over het opzetten van een actief beleid inzake de pedagogisch-didactische training van (gast)docenten inzake curriculumontwikkeling, evaluatie en feedback, het begeleiden van studenten, etc.

- Onderwijzend personeel is sterk betrokken bij de begeleiding van studenten. Binnen sommige instellingen wordt er expliciet een groep studenten toegewezen aan een specifieke docent, binnen andere instellingen vindt deze begeleiding plaats op een (nog) meer informele manier. In vrijwel alle rapporten wordt aangegeven dat de begeleiding sterk afhangt van het individu. Om zowel de gelijkmatige ondersteuning van studenten als de werkdruk bij docenten te bewaken, wordt er aangeraden om dit proces verder te formaliseren en een duidelijke en gedetailleerde beschrijving van deze rol als begeleider te voorzien.
- Gezien de schaal is het niet altijd evident voor sommige kleine opleidingen en instellingen om de nodige infrastructuur te voorzien voor studenten. Vooral inzake toegang tot wetenschappelijke werken en andere bronnen wordt er gemeld dat het aanbod vanuit de opleiding voor verbetering vatbaar is – bijvoorbeeld door samen te werken met grotere instellingen.

Acht kwaliteitskenmerken

Eerder werd al vermeld dat in Vlaanderen de kwaliteit van opleidingen wordt aangetoond aan de hand van acht kwaliteitskenmerken die aansluiten bij de ESG. De VLUHR KZ handleiding stelt dat de aanwezigheid van deze kenmerken wordt geborgd voor elke opleiding waarvan de kwaliteit voldoet.¹² Het holistisch oordeel waaruit een beoordelingsrapport is opgebouwd, moet bijgevolg voldoende evidentie voorzien voor elk van deze kwaliteitskenmerken:

1. De leerresultaten van de opleiding vormen een heldere en opleidingsspecifieke invulling van de internationale eisen met betrekking tot niveau, inhoud en oriëntatie.
2. Het curriculum van de opleiding sluit aan bij de meest recente ontwikkelingen in het vakgebied, houdt rekening met de ontwikkelingen in het werkveld en is maatschappelijk relevant.
3. De voor de opleiding ingezette docenten bieden de studenten optimaal de mogelijkheid om de leerresultaten te behalen.
4. De opleiding biedt de studenten adequate en gemakkelijk toegankelijke voorzieningen en studiebegeleiding.
5. De onderwijsleeromgeving stimuleert de studenten om een actieve rol te spelen in het leerproces en draagt bij tot een vlotte studievoortgang.
6. De beoordeling van studenten weerspiegelt het leerproces en concretiseert de beoogde leerresultaten.
7. De opleiding verstrekt volledige en gemakkelijk leesbare informatie over alle fasen van de studieloopbaan.
8. Informatie over de kwaliteit van de opleiding is publiek toegankelijk.

Daarnaast dient een opleiding, in een voortdurend streven naar kwaliteitsontwikkeling, de betrokkenheid van enerzijds interne en externe stakeholders en anderzijds externe en onafhankelijke

¹² De acht kwaliteitskenmerken staan opgelijst op pagina 4 van de handleiding voor opleidingsbeoordelingen: <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/files/Handleiding-opleidingsbeoordeling.pdf>. Daarnaast wordt de beoordelingsgrond ook vermeldt in het begin van elk beoordelingsrapport.

peers en experts te verzekeren. Indien van toepassing, moet een opleiding eveneens voldoen aan de regelgeving voor de toegang tot overeenkomstige ambten of beroepen.

Om de **evidentie per kwaliteitskenmerk** na te gaan, werden de zeven beoordelingsrapporten in kwestie inhoudelijk in kaart gebracht door per paragraaf op te lijsten over welk(e) kenmerk(en) informatie wordt verschaft door het panel. Deze telling werd vervolgens in een overzichtstabel vervat om na te gaan hoe vaak elk kenmerk aan bod komt binnen een individueel rapport, maar ook om de aanwezigheid van de verschillende kenmerken te vergelijken tussen rapporten onderling. Voor de analyse van de vergelijking tussen de verschillende rapporten werden niet alleen de absolute getallen, maar ook de relatieve waarden per rapport naast elkaar gelegd. Deze relatieve waarden kunnen geraadpleegd worden in tabel 4. In de laatste kolom worden de reële totaalwaarden voorzien, om een beeld te geven van de schaalgrootte.

Rapport	KK1	KK2	KK3	KK4	KK5	KK6	KK7	KK8	Totaal
Fluid Dynamics (2021)	6%	30%	22%	6%	25%	5%	5%	0%	63
Vesalius College (2021)	6%	23%	17%	15%	19%	15%	4%	2%	48
Enterprise Architecture (2022)	16%	21%	16%	8%	24%	11%	3%	3%	38
Drama (2022)	9%	39%	13%	18%	14%	4%	2%	2%	56
Vesalius College (2023)	11%	25%	14%	17%	19%	6%	6%	3%	36
FPTR (2023)	8%	25%	11%	15%	25%	6%	9%	2%	53
ETF Leuven (2023)	14%	27%	14%	9%	18%	11%	5%	2%	44
	10%	27%	15%	13%	21%	8%	5%	2%	48,29

Tabel 4. Een mapping van de relatieve aanwezigheid van de kwaliteitskenmerken per rapport, aangevuld met de reële totaalwaarden in de laatste kolom. Onderaan wordt telkens het gemiddelde gegeven.

Een **eerste observatie** is dat alle acht kwaliteitskenmerken consequent aan bod komen in de zeven rapporten, wat bevestigt dat de rapporten het volledige beoordelingskader beslagen. Daarnaast is er in elk rapport evidentie aanwezig inzake het betrekken van interne en externe stakeholders. De panels, die zelf uit externe en onafhankelijke peers en experts bestaan, onderzoeken dit binnen de context van de interne kwaliteitsborging van de opleiding(en) in kwestie.

Er is slechts één uitzondering op deze eerste observatie: in het rapport ‘Fluid Dynamics’ (2021), de eerste opleidingsbeoordeling die VLUHR KZ uitvoerde binnen het nieuwe kwaliteitszorgstelsel, wordt er geen evidentie gegeven inzake kwaliteitskenmerk acht. Het kenmerk werd als inherent aanwezig beschouwd, aangezien alle beoordelingsrapporten worden gepubliceerd op de website van VLUHR KZ en er op die manier wordt voldaan aan het achtste kenmerk. Na deze publicatie werd er vanuit het bestuur echter beslist om dit kenmerk toch consequent te expliciteren in elk rapport, zoals ook blijkt uit de mapping in tabel 4.

Een **tweede observatie** is dat de kenmerken over het algemeen met een zeer gelijkaardige frequentie aanwezig zijn in de verschillende rapporten. Als de kwaliteitskenmerken gerangschikt worden van meest naar minst voorkomend, dan krijgt men het volgende overzicht:

KK2 > KK5 > KK3 > KK4 > KK1 > KK6 > KK7 > KK8

Kwaliteitskenmerken twee en vijf betreffen respectievelijk het curriculum en de leeromgeving. Aan deze kenmerken wordt ruimschoots de meeste aandacht geschonken in rapporten, aangezien deze onderwerpen aan bod komen in bijna de helft van alle alinea’s van de beoordelingsrapporten. Een

reden hiervoor is dat deze primaire onderwijsprocessen een belangrijk deel van de beoordeling vormen, gezien ze een grote impact hebben op de kwaliteit van het onderwijs. Daarnaast kunnen de topics van deze kenmerken breed ingevuld worden, wat panels de ruimte laat om hier meer evidentie over te verzamelen door in te zoomen op verschillende aspecten en elementen.

Kwaliteitskenmerken zeven en acht komen veruit het minste aan bod. Deze behandelen enerzijds de informatie die opleidingen verstrekken over de verschillende fasen van de studieloopbaan en anderzijds de informatie over de kwaliteit van de opleiding(en). Aangezien deze kenmerken zeer concrete onderwerpen beslaan, is het niet onlogisch dat deze in minder alinea's voorkomen dan de andere delen van de beoordelingsgrond. Panels kunnen voldoende evidentie voorzien door hun bevindingen over deze kenmerken kort en bondig te formuleren in hun rapport.

Een **derde observatie** is dat de verdeling van de kwaliteitskenmerken over het beoordelingsrapport 'Drama' zeer gelijkaardig is aan de andere zes rapporten, ondanks het feit dat dit een opleiding van een hogeschool betreft en de andere rapporten opleidingen van (niet-)ambtshalve geregistreerde instellingen behandelen. Gezien de aard van deze beoordeling, die thematisch is opgebouwd in tegenstelling tot de andere rapporten, is er wel een kleine verschuiving gebeurd tussen kwaliteitskenmerken vier en vijf. In samenspraak tussen het panel, de opleiding en VLUHR KZ werd ervoor gekozen om dieper in te gaan op de specialismen en interdisciplinariteit van de opleiding, haar beleid inzake diversiteit en inclusie en de pedagogische hervorming die de opleiding wil doorvoeren. Deze specifieke focus maakt dat er in dit rapport meer aandacht werd geschonken aan de begeleiding van studenten dan aan het activeren van studenten in de onderwijsleeromgeving.

Conclusie

VLUHR KZ tracht met de thematische analyse van beoordelingsrapporten gepubliceerd binnen het huidige kwaliteitszorgstelsel in Vlaanderen twee onderzoeksvragen te beantwoorden:

1. Op welke manier wordt de VLUHR KZ-handleiding voor opleidingsbeoordelingen (2020) in praktijk gebracht? Hoe worden de methoden en werkwijzen zoals beschreven in de handleiding toegepast op de context van een specifieke opleiding? Welke evidentie bieden de rapporten van de beoordelingsgrond die de basis vormt van het holistisch eindoordeel?

De VLUHR KZ-handleiding voor opleidingsbeoordelingen (2020) vertrekt vanuit het standpunt dat het flexibel afstemmen van de beoordelingsprocedure – uiteraard binnen de marges van wat mogelijk is – de sleutel vormt tot een succeservaring voor de opleiding, de instelling en de panelleden. De nadruk ligt op maatwerk, waarbij het unieke karakter van de opleiding en de instelling centraal staan. De manier waarop VLUHR KZ deze nieuwe handleiding implementeert, zorgt tevens voor een structurele diversiteit van en binnen de panels. De panels bestaan uit externe deskundigen met verschillende achtergronden, taalvaardigheden, expertises, etc. die samen zorgen voor een gedegen opleidingsbeoordeling. De projectbegeleider van VLUHR KZ speelt hierbij een belangrijke rol, aangezien deze de panelleden voorbereidt op en begeleidt doorheen de beoordelingsprocedure.

Het in kaart brengen van de evidenties met betrekking tot de beoordelingsgrond in de rapporten bevestigt de hypothese dat de procedures uit de VLUHR KZ-handleiding, en de manier waarop deze in de praktijk worden gebracht, aan hun doel beantwoorden: ze bieden een gedegen kader voor het uitvoeren van kwalitatieve opleidingsbeoordelingen. Uit de analyse blijkt dat alle kwaliteitskenmerken consequent aan bod komen in de holistische beoordelingen, met voldoende ruimte voor panels om de nodige inhoudelijke klemtonen te leggen en evidentie te verschaffen over hoe opleidingen zowel interne als externe stakeholders betrekken in hun kwaliteitszorg.

Deze inzichten bevestigen dat de procedures van VLUHR KZ flexibel kunnen worden toegepast, aangezien ze op kwalitatieve en succesvolle wijze zijn toegepast op zowel opleidingen aan hogescholen als opleidingen aan instellingen die niet onderworpen zijn aan een instellingsreview. De analyse van de rapporten toont duidelijk aan dat opleidingen aan deze twee typen instellingen binnen zeer verschillende contexten functioneren en dat ze bijgevolg andere eigenschappen hebben. Desondanks blijkt VLUHR KZ met haar handleiding een antwoord te bieden op de noden van beide groepen inzake externe kwaliteitszorg.

2. Kunnen er gemeenschappelijke elementen ontwaard worden in de beoordelingsrapporten? Zijn er bepaalde goede praktijken en/of werkpunten die de verschillende opleidingen en instellingen met elkaar verbinden?

Uit de inhoudelijke analyse van de beoordelingsrapporten blijkt dat de rapporten van opleidingsbeoordelingen aan instellingen die niet worden onderworpen aan een instellingsreview, gemeenschappelijke kenmerken bevatten. Zo maakten meerdere panels notie van het unieke karakter van de opleidingen. Daarnaast formuleerden de verschillende panels gelijkaardige bevindingen, aanbevelingen en werkpunten gelinkt aan de kleinschaligheid van de opleidingen. Gezien deze kleinschaligheid hebben dergelijke instellingen doorgaans minder ervaring met de werkwijzen en procedures van een opleidingsbeoordeling, die ze zesjaarlijks moeten doorlopen voor slechts één of enkele opleidingen. Dit bevestigt de noodzaak om panelleden bewust te maken van de rol die het unieke karakter van de opleiding speelt binnen een beoordeling en de uitdagingen die kleinschaligheid met zich meebrengt.

Thematische analyse: Opleidingsbeoordelingen in Vlaanderen (2020-2023)

VLUHR KWALITEITZORG
Ravensteingalerij 27
1000 Brussel

Dit rapport is beschikbaar op <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/publicaties>.

Wettelijk depot nummer: D/2023/12.784/6